

„SVEIKAS BŪK, GERBIAMAS DAKTARE JUBILIATE...”

Andžela JAKUBYNIENĖ

■ Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Mokslinės bibliotekos fonduose saugoma didelė dalis rašytinės bei vaizdinės medžiagos iš dr. Jono Basanavičiaus asmeninio archyvo. Šalia korespondencijos, straipsnių, nuotraukų yra ir pluoštas jam skirtų sveikinimų. Iš viso 43 sveikinimai, iš kurių 39 atsiųsti J. Basanavičiaus 70-mečio proga (LLTI BR, F2-2048-2090).

1921 m. lapkričio 23 d. patriarchui suėjo 70 metų. Šis įvykis Vilniaus lietuvių bendruomenėje buvo iškilmingai paminėtas per Lietuvių Mokslo Draugijos visuotinį susirinkimą. Istorikas Adolfas Nezabitauskas knygoje „Basanavičius“ rašo: „Plaćią paskaitą apie dr. J. Basanavičių, jo gyvenimą ir nuveiktus darbus paskaitė M. Biržiška. Vėliau buvo gauta labai daug sveikinimų nuo įvairių lietuvių organizacijų, įstaigų ir asmenų.“¹

Po lenkų okupacijos buvo praėję tik metai, todėl Vilniuje ir jo apylinkėse aktyviai kūrėsi naujos lietuvių draugijos, įvairios organizacijos, mokyklos ir kt. Jų atsiradimo iniciatoriumi dažniausiai būdavo pats J. Basanavičius. Todėl neatitiktinai daugiau nei 20 sveikinimų yra iš įvairių draugijų, visuomeninių įstaigų bei komitetų: Lietuvių mokslo draugija, Lietuvių švietimo „Ryto“ draugija, Lietuvių centro komitetas nukentėjusiems dėl karo šelpiti, laikinasis Vilniaus lietuvių komitetas, Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija, Maskvos lietuvių šelpimo draugija, Lietuvių katalikų blaivybės draugija, Lietuvių dailės draugija ir t. t. Kai kurios iš šių draugijų Patriarcho jubiliejaus proga įsteigė jo vardo fondus. Pavyzdžiui, Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija įsteigia Lietuvių ligoninėje dr. J. Basanavičiaus vardo lovą (LLTI BR, F2-2065). O Vilniaus lietuvių visuomenės veikėjų komitetas, vadovaujamas Mykolo Biržiškos, įkuria Dr. Jono Basanavičiaus fondą, skiriančią stipendiją nepriklausomos Lietuvos universitete besimokančiam jaunimui bei kasmetinę J. Basanavičiaus vardo premiją už geriausią tais metais išleistą mokslo bei literatūros kūrinių (LLTI BR, F2-2082).

Dr. J. Basanavičius buvo vienas iš Vilniaus švietimo draugijos „Rytas“ steigėjų, kurios tikslas buvo kurti ir išlaikyti lietuviškas mokyklas Rytų ir Pietryčių Lietuvoje, rengti švietimo darbuotojus, šviesti vaikus ir suaugusius, leisti vadovėlius ir kt. J. Basanavičius aktyviai lankydavo mokyklas,

skaitydavo paskaitas, bendraudavo su moksleiviais ir mokytojais. Šiltas jų bendravimas atsispindi ir sveikinimuose. Iškilmių metu dr. J. Basanavičių sveikino Lietuvių švietimo „Ryto“ draugijos mokytojų seminarija, mergaičių moksleivių Aušros vartų bendrabutis, Vilniaus vakarinių kursų moksleivės, Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazijos mokiniai ir mokytojai, Vilniaus lietuvių dviklasės mokyklos internatas ir kt. Sveikinimuose išreikšta didelė pagarba jubilatui, jo nuveiktiems darbams, ryžtas sekti jo pėdomis. Vilniaus Panamarų bendrabučio mokiniai sveikinime rašo: „Šiandieną, kuomet, Brangus Jubiliate sulaukęs senatvės apvaikščioji 70 metų sukaktuves, esi ne vienas. Šalia savęs matai jaunimo želmenį. Mes sveikindami Jus, spėjame, kad didžiausio suteiksim malonumo pasižadėdami sekti Jūsų gyvenimo ir darbštumo pavyzdį“ (LLTI BR, F2-2072). Keletas sveikinimų gauta iš Vilniaus mieste įsteigtų vaikų prieglaudų: Antakalnio vaikų prieglaudos, Didžiosios vaikų prieglaudos, Vilniaus Šv. Mikalojaus prieglaudos ir kt. J. Basanavičius ne tik buvo tokių prieglaudų steigimo iniciatorius, bet, kaip gydytojas, laikė savo profesine pareiga rūpintis našlaičiais bei juos gydyti.

Įdomu, kad tarp sveikintojų buvo ir Lietuvos prekybos ir pramonės banko Vilniaus skyrius. Tai rodo, kad J. Basanavičius Lietuvą matė kaip visapusiškai stiprią valstybę, kurioje koja kojon žengia mokslas, kultūra ir ekonomika. Sveikinime rašoma: „Ačiū Tamstos garbingai pradžiai ir gausingiems darbams, mes, pabudę tautinai, jau kuriame ir savo ekonominį gyvenimą“ (LLTI BR, F2-2063).

Patriarchą lietuvių tautos vardu pagerbė ir Lietuvos Respublikos prezidentas Aleksandras Stulginskis, atsiuntęs paštu sveikinimą, kuriame išreiškė padėką už nuveiktus darbus Lietuvos labui.

Savos kūrybos eiles dr. J. Basanavičiui dedikavo pedagogas, poetas ir prozininkas Ksaveras Sakalauskas-Vanagėlis, o Lietuvos dailės draugijos vardu sveikino dailininkas Antanas Žmuidzinavičius. Visuose be išimties sveikinimuose minimi dr. J. Basanavičiaus nuveikti darbai: „Aušros“ laikraščio įkūrimas ir redagavimas, Lietuvių tautos budinimas, Lietuvos nepriklausomybės atgavimas ir kt. Bet svarbiausias akcentas – rūpestis dėl Vilniaus išlaisvinimo nuo lenkų. Vilniaus lietuvių klubas sveikinime rašo: „Vilnius, josios sostinė dar svetimų rankose. Tu būdamas čionai su mumis

1 A. Nezabitauskas. Basanavičius. Kaunas, 1938, 452 p.

nenustoji ir Vilniaus atgimimą ir išsiliuosavimą skelbęs. Mes tikime Tavim!“ (LLTI BR, F2-2064)

Sveikinimuose į jubilatą kreipiamasi garbingiausiais epitetais: Tautos Tėvas, Lietuvos atgaivintojas, „Aušros“ milžinas, Lietuvos atgimimo patriarchas ir kt. Lietuvių mokslo draugijos nariai savo sveikinime Patriarchą įrašo šalia kitų Lietuvai labiausiai nusipelnusių žmonių: „Sveikiname didelį Lietuvos darbuotoją, kurio vieta kilnioje jos istorijos didžiavųjų eilioje: greta didžiųjų laisvos Lietuvos kūrėjų – Mindaugo, Gedimino, Algirdo, Kęstučio, Vytauto, greta kilnių jos garbės gynėjų – Radvilų, Katkų, Giedraičių, greta tos garbės garsių skelbėjų – Mickaus, Norbuto,

Krašio, Kundroto, greta skambių jos „prastos kalbelės“ kanklininkų – Daukšos, Bretkūno, Širvydo, Duonelaičio, Poškos, Daukanto, Valančiaus ir Barono, greta garbingų jos žodžio paslapčių žynių – Rėzos, Kuršaičio, Juškų, Jauniaus, Obelaičio [Jablonskio – A. J.], greta naujosios Lietuvos naujos visuomenės giliausių reiškėjų – Kudirkos, Čiurlionies, Vydūno“ (LLTI BR, F2-2067).

Sveikinimai ir linkėjimai rašyti ant didelio formato (21x30 cm.) storo popieriaus lapų. Įdomus jų meninis apipavidalinimas. Mokyklų bei prieglaudų moksleivių sveikinimuose vyrauja piešti tautiniai motyvai: trispalvė vėliava ar jos spalvų ornamentai, Vytis, Gedimino pilis,

Garbingasai Tautietai!

Būk sveikas, 70 metų amžiaus sukaktuvių sulaukęs! Tai ne lengva Tavo amžius išgyventi ir pasilikti tvirtam, veikliam, darbščiui, bet dar sunkiau susilaukti tokios kaip Tavo, brangus Jubiliate, garbingos senatvės. Kadaise tamsi mūsų Tėvynės naktis sulaukė Tavo „Aušros“. Dabartinės Lietuvos subrendę vyrai, tebebūdami dar vaikai, skaitė bei klausė Tavo surinktas lietuvių pasakas, auklėjami mūsų tautos dvasioj. Tavo vardas žinomas mokslo vyrams svetimų šalių. Pats Tu, gyvenimo aplinkybių blaškomas, nei vienam akimirksniui nebuvai atšalęs bei užsimerkęs savo meilėj prie Tėvynės ir darbavaiš Jos labui, gi pirmai galimybei atsiradus, grįžai, kaip uola, lietuvių kilniais idealais tvirtas, Jos sostinė, kad daugiau su Ja nebesiskirtum.

1905 m. Didysis Vilniaus Seimas, Lietuvos Mokslo Draugija, 1917 m. Lietuvių Konferencija – vis tai surišta su Tavo vardu.

1917 m. Lietuvių Konferencija – vis tai surišta su Tavo vardu. Dabar, Tėvynės nepriklausomybės saulei užtekėjus, leisk mums išreikšti Tau, mūsų kovos už tautybę ir nepriklausomybę didvyriui, nuoširdžiausius linkėjimus susilaukti Jos ir mūsų Vilniuj, kuoilgiausius metus gerėtis Jos spinduliais, geroj sveikatoj varyti toliau savo kilnų, numylėtą darbą ir būti mūsų tarpe lietuvių Tėvynės meilės ir kovoj už mūsų tautos gerovę ištermės gyvu paviekslu.

Pirmininkas Mykolas Biržiška

Nariai {
Kun. K. Čibiras
Dr. Biržiška
Kon. Stašys
Sekretorius Dr. Augėvičius

Garbingasai Tautietai,

Būk sveikas, 70 metų amžiaus sukaktuvių sulaukęs! Tai ne lengva Tavo amžius išgyventi ir pasilikti tvirtam, veikliam, darbščiui, bet dar sunkiau susilaukti tokios kaip Tavo, brangus Jubiliate, garbingos senatvės. Kadaise tamsi mūsų Tėvynės naktis sulaukė Tavo „Aušros“. Dabartinės Lietuvos subrendę vyrai, tebebūdami dar vaikai, skaitė bei klausė Tavo surinktas lietuvių pasakas, auklėjami mūsų tautos dvasioj. Tavo vardas žinomas mokslo vyrams svetimų šalių. Pats Tu, gyvenimo aplinkybių blaškomas, nei vienam akimirksniui nebuvai atšalęs ir užsimeršęs savo meilėj prie Tėvynės ir darbavaiš Jos labui, gi pirmai galimybei atsiradus, grįžai, kaip uola, lietuvių kilniais idealais tvirtas, Jos sostinė, kad daugiau su Ja nebesiskirtum.

1905 m. Didysis Vilniaus Seimas, Lietuvių Mokslo Draugija, 1917 m. Lietuvių Konferencija – vis tai surišta su Tavo vardu. Dabar, Tėvynės Nepriklausomybės saulei užtekėjus, leisk mums išreikšti Tau, mūsų kovos už tautybę ir nepriklausomybę didvyriui, nuoširdžiausius linkėjimus susilaukti Jos ir mūsų Vilniuj, kuoilgiausius metus gerėtis Jos spinduliais, geroj sveikatoj varyti toliau savo kilnų, numylėtą darbą ir būti mūsų tarpe lietuvių Tėvynės meilės ir kovoj už mūsų tautos gerovę ištermės gyvu paviekslu.

Pasirašė: pirmininkas Mykolas Biržiška, kanauninkas Juozapas Kukta, kunigas Kristupas Čibiras, Bronislava Biržiškienė, Stanislovas Jackevičius, Konstantinas Stašys, sekretorius Jonas Augėvičius.

kryžiai, koplytstulpiai, kaimo vaizdai ir kt. Nemaža dalis sveikinimų apipavidalinti tautinėmis juostelėmis – pieštomis arba tikromis, austinėmis. Matyti, kad to meto lietuvių širdyse slypi dvejopi jausmai – gedulingi ir viltingi. Nupiešti tamsūs debesys, vienas šalia kito sustatyti kryžiai – ką tik praūžusio karo negandos, žuvusių karių savanorių aukos. O dangų nušviečiantys aušros spinduliai, aukštyn kylanti saulė – su 1918 m. atkurta nepriklausoma Lietuva siejamos viltys.

Galbūt šie dokumentai nėra labai svarbūs istoriniai šaltiniai, prie kurių būtų palinkusios istorikų galvos, bet jie puikiai atskleidžia to meto Vilniaus krašto lietuvių patriotizmą, kurio simboliu buvo tapęs dr. Jonas Basanavičius.

‘BEST WISHES, MOST HONOURABLE DOCTOR, ON YOUR BIRTHDAY’

Andžela JAKUBYNIENĖ

The funds of the Scientific Library of the Institute of Lithuanian Literature and Folklore hold a great deal of written and visual material from the personal archive of Dr Jonas Basanavičius, signatory of the Lithuanian Independence Act – he is often called the patriarch of Lithuania's Rebirth. Along with correspondences, articles, and photos, there are also 39 greetings received by J. Basanavičius on the occasion of his 70th birthday (23 November 1921), sent to him by various societies, public institutions and committees. The founding and creation of many these organisations was under the care of J. Basanavičius and like-minded people – only one year had passed after the occupation of Vilnius region.

